

— APARE IN FIECARE LUNĂ DE DOUĂ-ORI —

Abonamentul: 6 coroane (8 franci)

Redacția: str. Lemnelor 39.

Administrația: str. Lemnelor 44.

Almanachul societății „Petru Maior.”

Una dintre cele mai valoroase publicațiuni, apărute în secetoasa noastră literatură în timpul din urma, e almanachul societății de lectură „Petru Maior” din Budapesta. Toți cari am fost membri, în decursul studiilor noastre universitare, ai acestei societăți, atât de binefăcătoare pentru tinerimea noastră din capitală, răsfoind această valoroasă publicațiune, ne readucem cu plăcere aminte de anii petrecuți la sinul societății „Petru Maior,” ne reamintim toate momentele de însufletire, și de muncă și de luptă, ce le-am jertfit ca membri și funcționari în timpul cât am făcut și noi parte din societate.

Eram obicinuiți să vedem în fiecare an câte un raport despre activitatea unui an, iar acum când stă înaintea noastră almanachul, care conține pe lângă istoria societății și o colecțiune de lucrări de valoare literară, unii cari încă am muncit la realizarea acestei lucrări simțim o deosebită bucurie, văzând, că s'a realizat o idee, deși numai de urmașii noștri.

Cine a răsfoit cândva procesele verbale ale societății „Petru Maior” își va aduce aminte, că în

nainte de aceasta cu mulți ani s'a lansat ideea publicării unui almanach. Societatea tinerimei române din Viena, „România Jună” încă publicase niște almanachuri. Ba dacă nu ne înșelăm cel mai vechiu almanach publicat la noi e „Fenice.” almanachul tinerimei dela academia de drepturi din Oradea mare încă pe la jumătatea anilor 60. Publicările de acest fel au îndemnat dar și pe membri societății „Petru Maior” ca să publice un almanach. În 1885, când s'a împlinit un pătrar de veac dela esistența societății, s'a hotărât „ca din prilejul acestui aniversar societatea să publice un almanach „cu concursul scriitorilor români de valoare.” Realizarea s'a aminat. Comisia literară din 1894/5 și anul următor, în fruntea căreia se afla d-l. Ilarie Chendi (azi activ scriitor din generația tinăra dela noi) a făcut începutul lucrărilor pentru realizarea ideii, s'a lansat un apel către scriitorii noștri de valoare, dintre cari unii au și trimis lucrări pentru almanach. Publicarea almanachului însă tot nu s'a putut face și cei ce în acei ani am stăruiat pentru almanach, la urmă am eșit

din sinul societății fără ca să ne vedem gândul nostru intrupat.

Comisiunilor literare din 1899/900 și din 1900/901 le-a fost dat, ca să realizeze ideea abia după 15 ani dela ivirea ei. Dar acum când almanachul stă talnic și drăguț înaintea noastră și inima noastră a celor ce n'am lucrat de-a dreptu, ci mai mult numai am pregătit terenul, palpita de satisfacție. In forma, in care se presentă almanachul, putem să spunem că face onoare societății „Petru Maior“ și comisiunei literare, care l-a redactat și a îngrijit tipărirea.

Dar să facem cunoscut cetitorilor noștri și cuprinsul acestui valoros almanach.

Partea I a almanachului o formează istoria societății „Petru Maior“ dela înființarea ei până la apariția almanachului. Cei zece ani din viața societății dela început (186^{1/2}—187^{1/2}) sunt scriși de scriitorul acestor șire încă in 1894, când se luase hotărâre de a scrie istoria societății, fără a se ținti publicarea in almanach. Pe atunci s'au fost emis mai multe comisiuni, care să aranjeze și să studieze puținul material, care s'a putut găsi in archivă. Subsemnatul in calitate de secretar al societății am fost mai mult in poziția de a studia materialul din archivă, al cărei aranjament încă a căzut in sarcina mea. Ca rezultat al studiilor și ostenețelor mele cu archiva societății am scris istoria celor zece ani, partea cea mai grea, fiindcă datele ce mi-au stat la dispoziție erau așa de defectuoase. In vîrsta aceea eram atât de preocupat de lucrarea, la care mă angajasem, in cât pentru mine nu mai exista altă muncă, de cât la societate, așa că un bun prieten și coleg m'a făcut atent, ca nu cumva să reușească munca spre paguba mea, ca să fiu spus la un nesucces al examenului ce mă așteaptă la finea anului. Dar munca mea cu școala a avut succes, și acum ved, că nici când am lucrat la istorie încă n'am sêvirșit o muncă fără de nici un tolos. Lucrarea mea a fost cetită intr'o ședință a societății și sperând continuarea, am și lăsat-o in archiva societății, deși nu era asta obiceiul.

Din felul, cum s'a scris continuarea istoriei pentru almanach, ved că programul a fost mai restrins de cum contemplasem noi istoricul in 1894. Această împrejurare justifică, că de ce e scrisă partea primă, in raport așa de larg. Totuși partea primă, unde au fost datele din archivă așa de puțin, e defectuoasă, mai ales in cei 5 ani fatali (186^{3/4}—186^{7/8}). Dintre membri de atunci încă mulți se află in viață și ar face

bine, dacă gășind undeva inexactități, ar rectifică cele scrise de mine. In această epocă n'am gășit date mai de fel in archiva, așa că am fost necesitat să rêsfoesc in biblioteca mușeului național toile și revistele românești ce au apărut in acei ani in Pesta, dar nici acestea nu se gășesc complete, iar funcționarul mușeului dela care am întrebat, că de unde vine această lipsă, mi-a spus, că domnii editori români de atunci erau foarte neglijenți cu trimiterea exemplarelor obligate.

O chestiune care, nu e de ajuns lămurită in istoria societății, e că de când a luat societatea numele nemuritorului „Petru Maior?“ Pentru că foată știința ce o avem in această chestiune e luată din „Aurora română“ Nr. 11 din 1865 unde se află următoarea notiță: „Zeloasa tinerime română studiosă dela universitatea regească de aici a făcut pașii cuviincioși pentru înființarea unei societăți literare cu numele „Petru Maior“ sub conducerea d-lui profesor de literatura română. In hârtiile oficioase ale societății vin urme despre acest nume numai in 1868. Când s'a întrebuintat mai întâiu acest nume și când s'a adoptat: ar face bine dacă ne-ar spune domnii membri de atunci ai societății. Poate că sunt unii, cari se interesează și de acest lucru.

Partea istorică o aflăm foarte interesantă. Vedem înaintea noastră o mulțime de bărbați, cari azi ocupă locuri insemnate in viața noastră publică. Trec pe dinaintea noastră cu lucrarea ce au dezvoltat-o ca membri ai societății, conduși de isufletire juvenilă și de mici patime, care azi negreșit că îi fac să ridă de micile certe, cari îi făceau să lupte și să facă opoziție, — celor de vederi potrivnice. Vedem lupta fracțiunilor cu cassa și biblioteca, antagonismul între ardeleni și bănățeni, ne trec pe dinaintea ochilor luptele dintre partidul comitetului cu opoziția, ne reamintim lungile și infocatele discuții administrative și literare, care ne țineau in cea mai incordată atențiune până târziu noaptea. Dacă acum ajunși in viață ne gândim la toate aceste sbuciumări juvenile in sinul societății, cari constituiau activitatea mînoasă sau săracă a câte unui an, vedem, că din acestea membri societății nu au rămas fără folos. Pe lângă multele avantagii ce oferă societatea „Petru Maior“ și care să accentuează, nu e mai puțin insemnată școala de parlamentarism ce o fac membrii activi ai societății careia îi iau foarte mare folos ajungînd ca oameni in viața noastră publică. Dacă ne gândim la micul nivel pe

care stă discuția parlamentară în toate corporațiunile noastre și cât de puțin sunt orientați oamenii la noi în chestiunile de discuție parlamentară, apoi nu putem recomanda în deajuns actualilor membri ai societății, ca să nu intrelase de a utiliza ocaziunea, ce li se oferă ca membri ai societății „Petru Maior,” de a-ți însuși o mică educațiune în discuția parlamentară căci ajungând în viciață îi vor lua folosul, iar viciața noastră publică va câștiga având și numai oameni cu critică sănătoasă în această privință.

Dintre studiile interesante publicate în partea literară a almanachului amintim „*Problema rieiții*,” un valoros studiu de adâncă filosofie din pana d-lui Dr. Alesandru Mocsonyi, „*Smeii*” studiu de mitologie română de academicianul Dr. At. M. Marienescu. Un studiu de valoare e și „*Cresterea națională*” de Ioan Slavici. Conține almanachul și biografia regretatului pro-

fesor de limba română Alexandru Roman, a d-lui Ales. Mocsonyi și a doamnei Alma de Dunca-Schiau măr. Meritt (al cărei portret și biografie le reproducem în acest număr.

Merită atențiune apoi studiile „Câteva date statistice la populațiunea română” de I. cav. de Pușcariu, „Distribuirea geografică a plantelor” de Flor. Porcius apoi studiile membrilor ordinari O. Păcală și D. Stoică. Conține almanachul și câteva schițe și poesii din pana tinerilor poeți: Victor Bontescu, Caudin David și Ilie Groșșan.

Almanachul societății „Petru Maior” e una dintre cele mai drăguțe cărți apărute la noi în timpul din urmă. Ca execuție tehnică încă e neintrecut.

Dacă e să spunem o vorbă steriotipă într’o altă aplicație e, că n’ar trebui să lipsească de pe masa nici unui fost membru al societății.

Dr. Victor. Onișor.

Din ale lumii valuri...

(Novelă)

(Urmare)

Mărioarei...

III.

Trecu un an și ceva dela căsătoria Mărioarei cu tinerul avocat Nicu Gurăreanu, dar fericirea ce isvo-rește din căsătorie încă n’o cunoștea și ea doar numai credea că va fi fericită.

Bărbatul său un om de lume, vîzându-se stăpân peste o avere însemnată, cu Mărioara puțin își bătea capul. El avea doar avere, și când ai avere ai de toate. Ea suferea în tăcere, dar nu zicea nimic și plîngea adese în singurătatea odăiei sale. Vedeă că se amă-gise, că Nicu nu era acela pe care îl visase.

Vedeă acum judecata bolnavă a tatălui său și pașul greșit al său, — că s’a invoit. Vedeă că a fi blândă și supusă totdeauna, e o slăbiciune, nu virtute.

Doamna Lia... sbuciumată de cele vîzute devini melancolică.

Mărioara de multe ori își aducea aminte de Victor, și-și blăstăma zilele că l-a amăgit și îl durea, îl durea nespuse de mult, dar era târziu. Sunt doruri în viciață, doruri pe cari numai „*unul*” sau „*una*” le poate alina. Și când cel ce ar putea să le aline e pierdut, viciața e un chin, o lungă și nesfîrșită durere; căci cel pierdut odată, nu se mai rentoarce.

Își aducea apoi aminte de acel timp când nu cunoștea pe altul afară de Victor, când chipul lui desmerda sufletul ei nepătat și senin; precum desmeardă valurile cu murmurul lor domol, suprafața mării liniștite...

Își aducea în fine aminte de vorbele lui, de primele vorbe: că nu s’a cegetat nici când la ea, căci ar fi o nebunie ea el să înceapă un vis pe care nu’l va putea sfîrși nici când cum el vîiește.

— El a avut drept, ce bine era dacă s’ar fi înșelat, dacă ar fi rămas mincinos chiar. Dar eu și tata suntem vina... Victore... Victore! — și suspina câte un suspin pornit din adâncul inimii sale...

Doamna Lia, mama ei se stîngea din zi în zi. O fată a avut și aceea e pierdută, e nenorocită, a căzut jertfa neascultării și a judecății bolnave a tatălui. — jertfa pașului greșit. Și d-l Dumitru era tot același...

Toamna pe când răndunelele se duceau rînduri, rînduri în alte țeri, să duse și ea în alte lumi ca să nu mai vină nici când.

„Nu m’ai ascultat copila mea, nu m’ai ascultat: — vei plînge cândva dragă, vei plînge” fu totul ce Doamna Lia murind i-a spus Mărioarei...

După moartea mamei sale, Mărioara remase cu tatăl seu. Bărbatul seu era dus ca de regulă prin alte țeri. Însă numai acum vedea Mărioara și d-l Dumitru pe cine a pierdut.

De multe ori pe aceia, — cari până ce au fost în viață i-am desprețuit și nebăgați în seamă, — numai după ce s'au stins, numai după ce i-am pierdut îi știu prețui.

— „Mama mea, buna mea mamă, nu te-am ascultat, ce bine era de te ascultam.“ supina adese Mărioara.

D-l Dumitru se schimbase în timpul din urmă cu desevirșire. Și e mirare. Sunt evenimente în viață, cari schimbă chiar și natura omului. — Își vedea acum pașul greșit, vedea că Nicu e un depravat, căci ma întâiu el își cheltui averea rămasă dela părinții lui, apoi zestrea femeii o îngropase. Și d-l Dumitru privia cum i se duce azi o casă, mâne alta și vedea și el că rënd pe rënd i se vor duce toate și el va rămânea sărac, sărac de nu-i va arde nici focul în vatră de sărac. Vedea, că a greșit când prin o judecată bolnavă și-a pus femeea cu zile în pământ, că viitorul ficei sale l-a îngropat... și el ce mai aștepta?! Oomenii'l priviau și'l arătau cu degetul pe stradă și-și șopteau încet: așa bate D-zeu pe omul...

Și bărbatul Mărioarei n'avea grije de nimic nici de gura lumii, nici de vorbele bătrânului și nici de lacrimile femeii sale — era un pierdut!

D-l Dumitru vedea și se îngrozea, auzea și se crucea; dar nici cu un cuvânt nu amintea ficei sale despre nesdravăniile lui Nicu. Poate se temea de reproșuri aspre din partea ei, căci el era cauza, el era vinovatul.

Ba odată Mărioara cânta la pian o arie tristă, cânta și plângea copleșită poate de dulcele reminiscențe când d-l Dumitru se apropia de ea. Și... vezându-o plângând începu și el a plânge. Lacrimile lui cădeau în picuri mari, ca picăturile luminărilor ce ard la altar înaintea unei icoane,

— „Iartă-mă, iartă-mă copila mea, eu sunt cauza nenorocirei tale. Lio, Lio, D-zeu să te ierte că eu nu te-am știut prețui!“ șoptia pînă la lacrimi bătrânul, și glasul lui părea un șopot lin, un șopot obosit adus de vînt.

Mărioara'l privia ștergându-și lacrimile cu o satisfacție și mulțămire pe cari o simțesc numai cei nevinovați și blânzi, când ved că cei ce le-a cauzat dureri și suferințe, își recunosc greșeala — se pocăiesc.

— O dacă aș mai putea întoarce vremea înapoi, draga tatii numai cu câțiva ani, ași ști ce să fac, ași ști prețui pe cei-ce odată îi desprețueam. Mamă-ta în pământ... și el... el... Victor, — visul tău — pierdut.“

Și d-l Dumitru plângea, plângea, iar Mărioara îl asculta plângând și nu zicea nimic... Stătea ca o stane rece de marmură, cu fața îngropată în palmi... și răzimată de pian.

D-l Dumitru plecă apoi ștergându-și lacrimile.

* * *

Înfloriau cireșii când d-l Dumitru își văzu și cea din urmă casă, ce i-o dete de zestre lui Nicu, vînzându-se, pentru niște datorii provenite din ușurătatea ginerelui seu. Și privia bătrânul stingându-se de necas și durere, dar nu zicea nimic ca omul când e vinovat, fie cât de cât.

La câteva zile, zdrobit de cele văzute, cu durerea și desamăgirea în suflet, fu lovit de apoplexie și murì... „Iertare, eu te-am... nefericit Mărioară!“ au fost ultimele cuvinte ce i le-a mai putut zice ficei-sale...

Puțin după aceea Nicu, bărbatul Mărioarei se aruncase într'o prăpastie, urmărit fiind prin munți de păzitorii ordinei publice, pentru că pușcase cu revolvorul la joc de cărți pe un bărbat.

Mărioara auzind de aceasta rămase liniștită, ca omul care disgustat fiind de lume rămâne rece la toate.

Ea rămase singură, bătută de vijeliile sortii, cu puțină avere, căci Nicu o prădase... Dar ea nu jelea nici pe tată; nici nu plângea pe soț, ci îl deplângea pe el, pe Victor, pe care l'a nenorocit, plângea greșala tatălui seu, care i-a nimicit fericirea și a aruncat-o în valurile lumii, pe ea, și pe el, pe cel mai neprihănit vis al feciorei sale.

(Va urma)

S. V. Velțian.

Alma de Dunca-Schiau.¹

(Doamna George Meritt.)

Alma de Dunca-Schiau a lăsat în urmă-i un gol, pe care nu numai părinții săi l-au simțit, ci pe care neamul întreg are dreptul să-l simtă.

Nu în ori ce zi se naște femei cu calitățile Almei de Dunca-Schiau. Cine numai odată a văzut-o, n'a mai uitat-o; cine a schimbat numai un cuvânt cu ea, a rămas fermecat pentru totdeauna.

Ca copilă de doi ani a fost adoptată de D-na Constanța de Dunca-Schiau, care împreună cu soțul său d-l consilier Antoniu Schiau² i-au fost adeverații părinți.

Alma de Dunca-Schiau era o frumoasă rară, bunătatea întrupată, virtuoaasă în pian, vorbia limbile română, germană, franceză, engleză, italiană și maghiară. Conform rangului familiei s'a învârtit în societate înaltă, era adorată de toți și peste tot. Mulți s'au întrecut s'o pețiască, dar n'a avut noroc de ea nici unul din acestea. I-a fost spus din cărți o femeie, că de peste mări îi va veni „un prinț frumos și tinerel și ea se va'ndrăgi de el și-l va lua.” Așa s'a și întâmplat. Cu americanul George Meritt a trăit clipe fericite, dar prea scurte au fost aceste clipe.

Alma Leona Sophia Dunca de Sajó s'a născut în

lași la 15 Iulie v. 1874 și a fost fca căpitanului Titu Dunca de Sajó și a soției lui, Agla Jdieru, fată de mare proprietar din Moldova. Dunculescii se trag din Maramureș (aci au primit diploma de nobili;) aboriginari sunt din Scoția. Străbunul Almei a trecut la finea s. XVIII. în Bucovina și după adneșarea acestei provincii

la Austria s'a înrudit prin căsătorie cu familii aristocratice moldovene. Marele spătar Ștefan Dunca de Sajó a fost bunicul Almei. Divortându-i-se părinții pe când era de doi ani, bunică-sa o aduse în Transilvania și o încredința ficei sale, Doamnei Constanța de Dunca-Schiau.

Ca mai bine să cunoaștem pe această femeie extraordinară, estragem unele date dintr'o epistolă adresată de D-na C. de Dunca-Schiau D-șoarei I. D. D., o nepoică a soțului Almei.

„Intr'o epistolă Alma mi-a scris, că s'a înțeles cu George că ia la dinșii pe Julieta remasă orfană, căci astfel având o fetiță și vieța-i va avea un scop. Poesiile Almei sunt românești, germane și ungurești. Mai mult se ocupa cu muzica.

„In etate de

trei ani și jumătate la un bal de copii în Sibiu a fost proclamată de regina balului atât de bine dansa. Era pururi veselă și iubitoare de petreceri. La cinci ani Alma știa scrie și ceti. La șase ani era zilnic ocupată

Alma de Dunca-Schiau.

¹ După datele puse la dispoziția de Doamna Lucreția de Costa-Nicoară.

² V. Istoricul soc. c. II.

doe oare cu esecelentul pedagog prof. Crișan. A mai avut un bun pedagog, pe prof. Filtsch.

„Nu împlinise șase ani când a început clavirul cu Doamna Hermann Bönicke în Sibiu. Tot pe acel timp cânta în cor cu alte fetițe.

„La șapte ani fu prezentată reginei României. M. S. o primi cu dragoste și fu surprinsă de istețimea copilei.

„La opt ani vorbea bine trei limbi, și posedea cunoștințele claselor elementare. Pentru aceea nu era împedecată de a clădi castele de năsip și de ale înconjura cu parcuri de flori. Când mergea la biserică era cuprinsă de o evlavie de nedescris. Până la finea vieții a fost stăpânită de o credință și religiozitate de admirat.

„Pentru pictură avea mare talent, dar n'a avut timp s'o cultive în de ajuns. În continuu era ocupată; studiul alor șase limbi, al științelor, al muzicii, al picturii, lucrul de mână etc. o ocupau 10 oare la zi.

„Pentru săraci avea considerațiuni particulare.

„Frumoasă a început a se face numai la 14 ani, la 18 ani era „frumsețe celebră” în Budapesta.”

Aceste date ne-a putut da o icoană cel puțin în parte a mult regretatei Alme.

Vara anului 1880 a petrecut-o la Tușnad, unde directorul conservatorului de muzică din București, d-l Wachmann i-a dat fetei câteva lecțiuni de pian. Tot în acest an ajunsese cu familia în Budapesta. Capitala i-a fost prielnică în toate privințele. A studiat cu plăcere fizica și astronomia; istoria, literatura, estetica, morala, pedagogia și istoria artelor le studia cu pasiune. Conservatorul de muzică l'a cercetat până ce s'a căsătorit.

A jucat mare rol în viața socială din Budapesta. Era de toți adorată. De societatea „Petru Maior” n'a fost nici când streină. În toate privințele a făcut fală Românilor din capitală. Jurnalele se întreceau în aprecierea calităților ei atât trușești cât și sufletești.

Pe finea lui Novembre 1895 era defiptă o călătorie la Nizza. Societatea „Petru Maior” arangia pe aceea vreme o serată literară musicală și ruga și pe D.șoara Alma, să-și dea concursul la succesul acestei serate. Călătoria fu amănată, serata să țină în 1 De-

cembre. Aceea a fost ultima seară, în care Români din capitală aveau s'o mai vadă pe Alma. Portretul o reprezintă în toaleta de atunci: Debuta cu un concert de Liszt. „Rapsodia Românească,” compoziție proprie, fu salutată cu entusiasm. A urmat o cină comună, la care toți și-au petrecut cu Alma.

A doua zi a plecat la Nizza. Buchetul primit dela tinerimea română l'a păstrat cu drag. În Nizza era invitată la toate balurile și petrecerile de elite. „Frumoasa Românească” era de toți sărbătorită.

Între astfel de împrejurări petitorii nu puteau lipsi Alma și-a ales de soț pe Englesul american George Meritt. Era june, frumos, cult, independet prin poziția și averea sa și putea trăi în Europa. Simpatia făcu restul și căsătoria fu hotărâtă.

Era luna lui Maiu 1896. Din cauza marilor călduri din Riviera, Doamna Schiau trecu cu Alma în Helveția, mirele urmă și în Geneva (25 Iulie) se îndepliniră formalitățile căsătoriei.

Tinera păreche pleca în Franția, la Aix-les-Bains. În 28 Septembre se-ntoarseră la părinți, în Budapesta. Aci au fost binecuvințați de I. P. S.S. d-l metropolit Mihalyi.

Almei îi plăcea foarte mult să vorbească de instituțiuni de binefacere etc. în centre românești. Aceste planuri ale ei le-ar fi putut ușor realiza, de vreme ce era în poziție atât de strălucită materială în urma căsătoriei. Dacă a luat de bărbat pe un străin, n'a fost străină de neamul său. În Alma a pierdut mult neamul românesc.

La 10 Octomvre plecară la Paris. Apartamentul și trăsura continuu îi erau pline de flori îmbătătoare.

La 8 Novembre sosese la Londra. Marea fusese furtunoasă și Alma se răsise. Căpăta dureri nevralgice. Durerile s'au agravat.

În 14 Novembre fu cuprinsă de delir și-ntre oarele șapte și opt seara își află sfârșitul.

Sommul vecinic îl doarme Alma în cripta familiei Meritt, la Jarry-Town, lângă New-York. Dintre ingeri a coborât pe pământ și înainte de ce ar fi făcut cunoștință cu relele din lume, a fost rechemată în raiu de Tatăl cerurilor.

(din Almanachul societății „Petru Maior“)

➤ Epigrame. ➤

Unui poet.

*Sufer rău însoomie,
Dar cetind vre-o poezie
De-ale lui adorm... și dorm
Fără să iau foaie de brom.*

Unui neguțător.

*A. făruind făcu avere
Și de toți e preamărit:
Iar soțul său B. azi cere,
Pentru că a fost cinstit.*

I. Encescu.

Lilia, urzica și georgina.

— Fabulă

Într-o grădină cu flori, care de care mai frumoase și mai plăcut mirositoare, de lături, lângă un gard, se ivise și urzica. Urzica cunoștea mai multe din acele flori, cari înfloreau mai târziu decât ea; le cunoștea parte din mirosul, parte numai din vedere. Pentru florile cu miros abia simțit sau chiar înțepător, urzica păstra puțină simpatie; iar pe cele mai frumoase și pe cele cu miros mai plăcut și departe răspândit le invidia, cu atât mai virtos că vedea cum toate albinele la acelea se îngămădese mai mult, iar pe ale ei, ori cât le înbie, nu le prea cercetează, sau de fel nu. Dintre toate florile însă nu invidia atât de tare ca pe lilia albă, pe care o cunoștea mai de mult, atât de pe cotor, cât și de pe florile ce și răspândeau mirosul departe, peste nasul dumniei. Pe când lilia, la adierea zefirului, se legăna și se pleca răspândind miros, în invidia de care era pătrunsă, urzica se plecă spre ea, s'o înghimpe; dar neputând'o atinge îi zise:

Ce folos că ai crescut atâta, liliu, și că ai înflorit?

Cotorul și frunzele și alteum pier, florile nu ți-asa frumoase precum le crezi!

— Cotorul și frunzele-mi pier, ca în locul lor să resară altele; florile nu mi-le laud că sunt frumoase; dar mirosul plăcut ce răspândește mă face de preț. Se zice că: „nu-i frumos ce e frumos, ci ce-ți place,” deci și frumoase îmi pot fi florile pentru cine îi convin ale tale flori de asemenea... ai văzut și nu vezi căți și câte îmi așează florile în pahar punându-mă în mijloc mesii le leagă în buchete, le poartă la chiotoare și la cingătoare, ca podoabă plăcută și mult mirositoare? Nu-i rău semn ăsta!

— Nu prea mult îți țin darurile aceste! O lună-două și ai isprăvit.

— La anul iar atâta și tot așa, până cine știe când?

— De unde știi tu asta, ca așa o să fie?

— Din trecut...

La asta urzica căzu pe gânduri; georgina care ascultase cu atenție vorbele pline de răutate ale urzicei, perzindu-și răbdarea, zise în ton ironic:

— Tu, urzie, vorbești din ură, pentrucă nu ți-s'au dat și ție darurile sorei lilia. Vezi, ea nu-ți invidiază ale tale daruri.

— Ce daruri? — întrebă urzica, crezând ca are și ea daruri, pe care nu și le-a cunoscut încă...

— Dacă nu daruri, dar foloase și anume: până când eți tinără serveai ca mâncare porcilor, ba chiar și oamenilor mai săraci; iar dacă îmbătrânești să înțepi cu mirosul și să înghimpi... Și tu ești de ceva folos, nu-i așa?

— Așa-i.

— Vezi dară, că nu e bine, nici frumos să ne invidiam darurile și foloasele una alteia, ci să ne îndestulim fie-care cu cât și ce ni s'a dat.

Urzica a tăcut rușinată și n'a mai elevetit; dar invidia și-o tot păstrează și și-o și arată, dacă o atinge...

* * *

Sunt între oameni mulți, cari invidiază bunele și frumoasele calități atât spirituale cât și fizice ale altora și asta din pricina, că ei nu le posed. Ori-cât de bune și frumoase ar fi produsele, ei arată dispreț și displăcere față de ele, mai cu seamă dacă cunosc personal pe producător...

Gavril Bodnariu.

Românii ținând drumul lui Napoleon-cel-Mare.

(Episod din istoria militară a Românilor ardeleni.)

Din istoria campaniei lui Napoleon în Italia (1796—1797) e cunoscut faptul, că reboinicul împărat — pe atunci numai general tiner, de douăzeci-și-patru de ani — trei zile s'a svircolit de giaba să respingă un batalion de Austriaci, pe care dacă l'ar fi putut birui, ar fi zdrobit întreaga armată austriacă.

În raportul ce-l face însuși Napoleon către directorial republicei spune limpede, că singur acest batalion l-a adus în neputința de-a încunjuța și de-a nimici cu totul armata austriacă. El admiră curajul acestui batalion îndrăcît și n'are destule cuvinte să laude îndărătniciea acestor Nemți, a căror rezistență a fost într'adever neînchipuit de eroică. Cronicarii pun în gura lui Napoleon cuvintele, că de-ar avea el un asemenea batalion, ar ajunge la Viena în trei zile.

Napoleon însă nu știa pe cine laudă. Acest batalion nu era de Nemți. În întreg batalionul era un singur neamț, maiorul, și-l chema Voestenradt; toți ofițerii și soldații batalionului până la unul erau Români. Ei, Românii au apărut podul, peste care n'a putut trece Napoleon trei zile de a rindul, cu toate că el, după însăși spusele sale, s'a opintit în chipul cel mai desperat să forțeze podul și zăgazul de peste Apone și mocirtoasele lui maluri.

Era batalionul al doilea dintr'al doilea regiment de plăeși români, din Nordul Ardealului. Celelalte două batalioane ale regimentului se luptau pe vremea aceasta la Rin cu oștirile republicei. Românii pe vremea aceea formau în Austria o armată separată, un corp mic compus din două regimente de infanterie cu tunuri, și unul de cavalerie. Regimentul de cavalerie n'a avut prilej să se distingă în lupte; regimentele de infanterie însă — unul în Nord la Năsăud, altul în Sud, la Făgăraș, — a fost oaste de elită, o dorobănțime despre care un istoric austriac zice că „era singura oaste, pe ale cărei urme puteau Habsburgii s'alerge cu încredere veghiată pe câmpul de luptă.”

Termenul obicinuit de „phalanx valachica prima, secunda, tertia“ pentru batalioanele unui regiment și ale celui alt se regăsește mai prin toate ordinele de zi ale armatei austriace, până la 1866, date pe timpul luptelor câte le-au purtat Habsburgii dela 1796 încoace. Ele a fost avant-garda oștilor imperiale, și de nenumărate ori generalii își cereau onoarea de-a li-se da câte un batalion „transilvanico-valah“ sub comanda lor. Și iarăși de multe ori, după multe lupte mari, câte-o „phalanx valachica“ era scoasă și laudată în fața întregii armate („în conspectu totius exercitus“ e termenul întrebuițat de generali, în rapoarte.)

După-ce Napoleon veni în Italia și luă comanda supremă, oștirile au fost bătute mereu. Împăratul Austriei, văzându-se strimtorat, a trimis în Italia alte două corpuri de armată. Într'unul din acestea se alla și batalionul românesc al doilea. Amândouă corpurile aveau să se unească, dar nu le-a dat răgaz Napoleon. În cele dintâi zile Napoleon a fost bătut de primul corp la Piave, a fost respins apoi după câteva zile dela Verona, iar în a treia luptă la Caldiero, unde Napoleon a atacat pe Austriaci cu toată puterea oștilor sale, a aflat atâta rezistență încât a trebuit să se retragă și a intrat în griji, căci sosea celalt corp de armată din Tirol și-i cădea în spate. Napoleon atunci a atacat din nou corpul de oaste ce-l avea în față, ca să-l împingă îndărăt și să-și facă drum larg.

Pozițiunea cea mai importantă pe care trebuia s'o ia Napoleon era tocmai podul dela Arcolo, la Areda Veneției. Dacă ar fi luat Francezii podul, armata austriacă ar fi fost la rândul ei, ca încunjuțată și atacată dela spate, și ar fi fost fără doar și poate nimicită.

Apărarea podului a fost incredințată batalionului românesc. Se înțelege, malul era de altă oaste, dar podul însuș era dat în seama Românilor.

Chiar în capul podului stetea căpitanul *Rotar*, care a și fost ucis în ziua dintâiu. După datele oficiale, cei ce s'au luptat în fruntea frunții au fost stegarul *Toader Răul*, sergentul *Grăvilă* și căpitanul *Herța* cu cetele lor.

Nu e de comparat, bine-înțeles, dar cu toate acestea pomenesc aci lupta dela Călugăreni pentru-că amândouă aceste lupte au fost dovezi vii înaintea lui mei întregi despre vitejia și vrednicia Românilor. În fața acestei nebiruite falange de inimi, a luat atunci Napoleon steagul și a comandat atacul în persoană. În învălmășală adjutantul său, *Muinon* a căzut lângă el, *Lanes* generalul a fost rănit, și însuși Napoleon apucat de vârtejul soldaților sei cari fugiau, a ajuns în mocirlă și a scăpat cu greutate din noroiu.

A doua zi lupta la pod, cu Românii a ținut din zori până seara. Napoleon însă, prin mișcări dibace, a încunjuțat poziția și a făcut a treia zi pe la amiazi să se retragă Austriacii din poziția lor. Românii însă la pod au ținut lupta până în amurg și apoi s'au retras și ei.

Într'acele trei zile au murit din batalion un căpitan și o sută treizeci și cinci de ostași, trei căpitani și doi locotenenți și șase sute cincizeci și patru de soldați au fost răniți. Un căpitan cu 45 de oameni au ajuns în captivitate. Dintre răniți au murit în zi-

lele viitoare 260, așa că apărarea podului au plătit-o Români cu viața a 395 de oameni. în mâinile Românilor au încăput 350 de Francezi, luați ca prinsoneri. Într'aceste trei zile a fost o luptă grozavă, ceea ce se vede din numărul morților care se ridică la 20.000. cam pe atâția Francezi câți și Austriaci.

Acesta a fost „indrăcitul“ batalion, pe care-l laudă Napoleon cu așa de mari cuvinte. O „falangă valahică.“ Ear fapta ei, care i-s'a părut așa de eroică și

indrăneată celui mai îndrăsnit general al timpurilor moderne, a fost și atunci recomandată prin ordin de zi, ca exemplu de statornicie și vitejie, și este și astăzi preamărită și neuitată. Și acum se mai dă ca exemplu fie prin scrieri istorice, fie prin cărți de celtire tinerețului, numai cât — se înțelege — batalionul e numit „de nemți“ sau cel puțin „batalion austriac,“ dar nimeni nu-și mai aduce bine-bine aminte, că el într'adevăr era „transilvanico-valah.“

G. Cosbuc.

M. Eminescu.

Poesii Postume.¹

Ce impresie de reînviere ne dau poeziile acestea necunoscute încă, rămase atâta timp îngropate în manuscrisele vrăfuite ale poetului! Maestrul pare că trece din nou printre noi, cu pașu-i domol, cu fruntea-i largă, cu ochii tristi, închiși pe jumătate, pururea gânditor, „învăluit în mantaua“ visurilor lui profund melancolice cu totul dintr'o altă lume.

„Dintre sute de catarge
Cari lasă malurile,
Câte oare le vor sparge
Vânturile, valurile . . .“

Citim, și sufletul nostru tresare ca la un glas cunoscut, pe care de mult nu-l mai auzisem, pe care nu credeam să-l mai putem auzi vr'odată, — iubit, glas sfint, ce ne vorbește din eternitate.

În totdeauna poeziile lui Eminescu au produs o impresie extraordinară. Gândurile lui veniau ca din cine știe ce adâncimi misterioase, îmbrăcate într'o formă așa de neobicinuit de frumoase, cuvintele sub condeiul lui căpătau par'că un înțeles așa de solemn ș'o musică așa de ne mai auzită, că noi simțiam ca și cum ar fi străbătut prin versurile lui ceva din sufletul tragic al bibliei, ceva din bătrâneasca înțelepciune a ronicilor.

Acum, când știm cum s'a sfârșit viața cea pă-mintească a poetului, poeziile acestea, neașteptate, ne impresionează și mai adinc. Ele vin de departe, încărcate și de durerile vieții și de misterul morții aceluia care-a dat cea mai puternică și mai înaltă expresie gândirii românești. În bucățile neisprăvite, în nehotărârea „variantelor,“ în crămpeele de strofe izolate, împrăștiate ca sfărămăturile unei statui, se vede aceeași neliniște profundă a omului care are lucruri mari și multe de spus, și aceeași căutare pasionată a „cuvîntului predestinat,“ a formei desăvârșite. O însemnată și folositoare operă va fi aceea în care se va studia firea aleasă, sufletul complicat, al acestui artist, cu felul lui de a gândi și de a face versurile.

În Eminescu literatura noastră și-a atins cel mai glorios moment al dezvoltării ei, și multă vreme va trece până să apară demnul urmaș al acestui maestru

O prefectă cunoaștere a limbei, a credințelor și a datinelor strămoșești, o nemărginită iubire de țară și de neam, eată ce se răsfrânge mai cu deosebire și din aceste pagini sfinte prin care ne mai vorbește încă sufletul marelui nostru rapsod.

A. Vlahuță.

¹ Un volum de 112 pagini, tipărit în editura tipografică „Minerva“ din București. Prețul 1 franc.

Cursele diavolului — Periculoși pentru stat.

de Ioan Bochiș.

(Recensiune.)

Înainte de aceasta cu câteva săptămâni ni-au sosit 2 cărți eșite din pana unui preot român dela sate, d-l *Ioan Bochiș* preot român în Borșa (comitatul Clujului) Prima e: *Cursele diavolului* narațiuni populare scoase din viața poporului — carte de 266 pag. octav tipărită în Gherla la tipografia diecesană. E așa de rar la noi când un preot dela sate, care se luptă în mare măsură cu grijile vieții, cu lupta pentru existență, cu multe neajunsuri de tot felul, mai are și vremea și dispoziția de lipsă, ca să se ocupe și cu lucrări literare. De aceea nu avem cuvinte în de ajuns ca să putem aprecia lucrarea d-lui Bochiș, în a cărei prefața ne spune următoarele:

„Cărticica, care o dau în mâna cetitorului, nu din indemn material am scris-o, ci din impulsul curat creștinesc-român, ca cetind-o și văzând relele culese din viață și scrise spre îndreptarea celor pătimiși, cari tulbură liniștea casei între soții de căsătorie; urmările stricăcioase din creșterile rele și greșite; pagubele ce vin din beutura vinarsului puturos, răsunările între vecini din lucruri neînsemnate, lăcomia de averi pe ori ce căi neiertate, precum și fericirea credinței creștinești, care ne-a ridicat la demnitate de om, după scopul ziditorului, ca luând în inimă cele cetite să te ferești de rău și să păzești cele bune. — atunci mi-am ajuns scopul acestei scrieri.”

Cartea eceasta conține 15 istorisiri, care de care mai instructive și mai moralisătoare, luate din viața zilnică a poporului dela sate, scrise pe înțelesul poporului. Par'că în unele istorisiri vedem cum preotul conștient de marea lui datorie ține predică credincioșilor îndreptându-i păstoririi lui, cum îi învață să se ferească de rău și îi îndreptează spre fericire. Așa e „Călătoria la iad.” „Puterea pocăinței” și „Limba.” Cetind aceste istorisiri ți se pare că trăiești pe un moment în viața dela sate, mediul acela unde trebuie să propagăm cultura. în a cărei serviciu avem atâtea puteri și instituțiuni angajate, dar care ni se pare că fac așa de puțin. ca să se răspândească până în păturile largi.

A doua lucrare e „*Periculoși pentru stat*” — narațiune populară scrisă de Conrad Bolanden, și tradusă

în românește de d-l Ioan Bochiș. Subiectul tractat e luat din istoria creștinismului, din timpul împăratului Nero. istorisirea, care se ocupă cu apostolul Petru cum s'a prezentat înaintea împăratului și a apărut în-vătăturile creștinismului față cu servilii filosofi din jurul tronului și cum pe urmă sf. Petru a suferit moartea pe cruce, e de un tragic sguđuitor. Cetindu-o ai rămas cu adânci impresii, trecându-ți înaintea ochilor viața acelor timpuri contraste atât de amare. De o parte desfrul și immoralitatea societății romane, iar de altă parte castitatea moravurilor și suferințele primilor creștini.

Amîndouă cărțile sunt de mare folos pentru poporul mai ales dela sate. Pot să ocupe mai ales loc în bibliotecile populare înființate de despărțemintele Asociațiunii, cum și în bibliotecile școlare.

Ceea-cu ce nu ne putem împăca e limbajul, de multe nu destul de românesc. Sunt unele expresiuni, cari un scriitor ce azi ce se prezintă în public nu mai e permis să le întrebuițeze. Dela un scriitor se cere ca primă condiție, că să fie în curent cu progresul limbei și un-i permis să rămână numai cu acele cunoștințe de limbă, cari și le-a însușit în școală. Limba noastră mai ales în cei 20 de ani din urmă a tăcut progrese mari și dacă mai ales un preot rămâne numai în stadiul, în care era limba când și-a făcut studiile. și să prezintă și azi așa, ajunge în anacronism. Dacă cineva serie „desperare, aspirațiuni, felurite pasiuni (pasiuni,) secur, timpul, ocupațiune. eschiema (esclama,) șerbi (servi,) ne vine foarte rău la ochiu și la ureche. Foile noastre scriu destul de bine și nu ne putem mira în de-ajuns, când vedem, că nu se învață nimic din ele.

Ortografia, care o punem în sarcina corectorului tipografiei diecesane din Gherla, e sub toată critica. Dacă n'ar fi cu supărare, am recomanda directorului acelei tipografii, ca să țină un corector, care să cunoască ortografia românească, ori care sistem ar vrea să-l urmeze, dar să dovedească consecvență. Căci așa nu putem să nu ne revoltăm asupra ori cărei cărți eșite acolo.

Dr. Victor Onișor.

Legiuirea țării noastre

Cunoștințe de drept constituțional

O broșură de 98. pag. format octav.

Instrucțiuni despre dreptul electoral, întrebuițarea lui, organizarea puterii legiuitoare și modul de funcționare.

De lipsă pentru toți cărturarilor români și mai ales pentru preoți și învățători.

Se capătă la administrație cu prețul de 1 Coroană, preoților și învățătorilor se dă cu prețul de jumătate + 5 bani porto postal.

Almanachul societății de lectură

„PETRU MAJOR“

BUDAPESTA 1901.

O elegantă carte de 144 pag. format 8° mare.

EDIȚIE DE LUX.

Se capătă la administrație cu 4 Co-roane + porto 30 bani.

Deschidere de prăvălie.

Am onoare a aduce la cunoștința mult onoratului public din Bistriță și jur, că am deschis în piața din loc

👉 strada lemnelor nr. 7. 👈

sub firma

S. NÖSNER

o prăvălie de articole mixte și coloniale.

La toate articolele mixte pun pondul principal pe calitatea cea mai bună, ca *cafea*, prăjită și neprăjită, *făinuri excelente*, *cărnuri uscate*, *vinuri veritabile*, *bere* de Bistrița și Steinbruch în butelii, *cognacuri*, *liqueururi*, *rum*, *ape minerale*.

Nisuița mea e ca prin servirea punctuală și avantajoasă de mărfuri numai de calitatea primă să mă fac vrednic de mulțumirea cumpărătorilor mei.

Rugându-vă să faceți o cumpărare de probă sunt

cu distinsă stimă

S. NÖSNER.